

ПОСТАТІ, ПОДІЇ, ПОВІДОМЛЕННЯ

УДК 911.11

Петро ДЕМ'ЯНЧУК

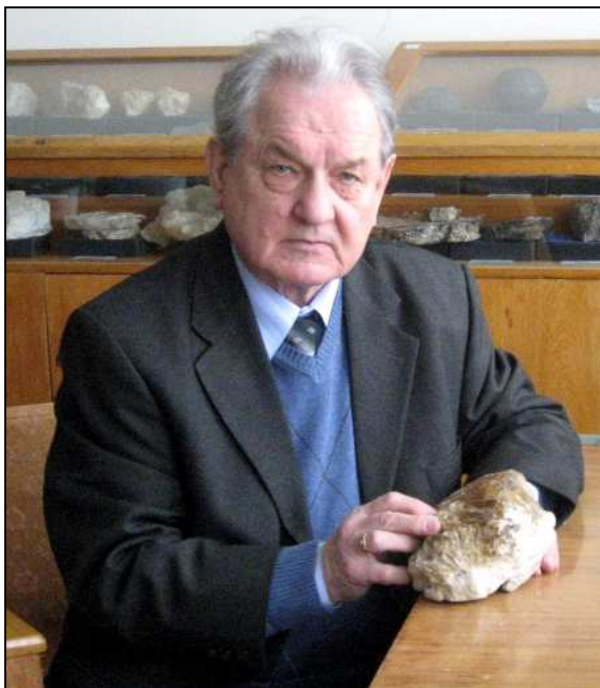
СЛОВО ПРО ВЧИТЕЛЯ

(до 85-ліття професора Йосипа Михайловича Свинка)

У статті наведено короткі біографічні дані про життєвий шлях та різнобічну наукову, педагогічну і громадську діяльність кандидата геолого-мінералогічних наук, професора, академіка Української екологічної академії наук, почесного члена Українського товариства охорони природи, почесного члена Українського географічного товариства, дійсного члена Наукового товариства імені Т. Шевченка, ветерана праці Йосипа Михайловича Свинка. Відмічено також вагомий особистий внесок ювіляра у підготовку і виховання студентської молоді та молодих вчених упродовж своєї шестидесятилітньої науково-педагогічної діяльності в університеті.

Ключові слова: Йосип Свинко, викладач, професор, учений-геолог, педагог, природодослідник, географічний факультет, геологічний музей.

*Життя людське складається не з літ,
А нашу долю роблять наші справи...
Хай мудрість Ваша сяйвом, як маяк,
Прийдешнім поколінням шлях осяє.
І хай живуть звеличені думки,
Що здобули і визнання, і славу.
В них мудрість Ваша, як дорогоцінний скарб –
Надбання для науки і держави.*

2 жовтня 2019 року виповнилося 85 років від дня народження та 60 років наукової, педагогічної і громадської діяльності кандидата геолого-мінералогічних наук, професора, академіка Української екологічної академії наук, почесного члена Українського товариства охорони природи, почесного члена Українського географічного товариства, дійсного члена

Наукового товариства імені Т. Шевченка, ветерана праці Йосипа Михайловича Свинка.

Історія колективу природничого факультету (нині двох окремих факультетів – хіміко-біологічного і географічного) і всього колективу педагогічного інституту (нині Національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка) тісно пов'язана з ім'ям ювіляра – Йосипа Михайловича Свинка. Про нього написано кілька бібліографічних розвідок, в яких висвітлено основні аспекти його життєвого шляху, внесок у розвиток географічної освіти та прирощення наукових знань у галузі геології, геоморфології, охорони природи та вітчизняної географічної історіографії.

З огляду на це та з урахуванням 85-річчя ювіляра, в цій статті ставимо за мету охарактеризувати найбільш важливі віхи його долі і його доробок в географічній науці.

Народився Й. М. Свинко 2 жовтня 1934 року в мальовничому селі Ямна Долішна у передгір'ї Карпат, поблизу Перемишля (тепер територія Польщі) у небагатій селянській родині. Батько Свинко

Михайло і мати Анастасія (до одруження Гриб'юк) обробляли невеликий класик власної землі і тим забезпечували проживання своєї сім'ї. Тут майбутній вчений закінчив три класи початкової школи. У 1945 р. примусово переселений з батьками на територію УРСР в село Лошнів Терновлянського району Тернопільської області, де продовжив навчання у семирічці, а згодом у середній школі, яку закінчив у 1953 році. У цьому ж році вступив на геологічний факультет Львівського державного університету ім. Івана Франка, який закінчив у 1958 р. Виробничі практики проходив у Центральному Казахстані на розвідці родовищ корисних копалин, одночасно працюючи робітником на бурінні свердловин, що давало можливість не лише поглибити свої професійні знання та здобути певні навички в роботі, а й заробити кошти для забезпечення себе під час подальшого навчання в університеті.

Здобувши у 1958 році кваліфікацію інженера-геолога-розвідника рудних корисних копалин, два роки працював на виробництві: спочатку в Одеській геолого-розвідувальній експедиції, згодом – у науково-дослідному секторі Львівського державного університету імені Івана Франка. Восени 1960 р. був запрошений на посаду старшого викладача Кременецького державного педагогічного інституту, який у 1969 р. переведено у м. Тернопіль. Аспірантуру закінчив без відриву від виробництва при кафедрі загальної геології Львівського державного університету ім. І. Франка (керівник – доктор геолого-мінералогічних наук, професор Д. П. Резвой). У 1968 р. успішно захистив кандидатську дисертацію на тему «Неотектоніка північної частини Поділля» [2, 6].

Захоплення геологією ще з дитинства переросло в справу всього життя й цілком закономірно трансформувалось у цілеспрямовану, систематичну професійну діяльність, яка тривала впродовж шестидесяти років.

Першим вагомим самостійним науковим дослідженням Йосипа Михайловича був дипломний проект на тему «Детальна розвідка південно-східного флангу Байна-

зарського рідкіснометалевого родовища» у Центральному Казахстані. Робота була високо оцінена рецензентами та головою Державної екзаменаційної комісії академіком Л. Г. Ткачуком.

Другим важливим науковим дослідженням Й. М. Свинка був звіт по темі № 12 у науково-дослідному секторі Львівського державного університету ім. І. Франка на тему «Розробка оптимальної методики і організації руднично-геологічної служби на Бориславському озокеритовому родовищі» (Львів, 1960). Розроблені рекомендації були використані у практичній діяльності геологічної служби Бориславського озокеритового рудника – єдиного у світі гірничорудного підприємства такого профілю.

Весь трудовий шлях Йосип Михайлович, за винятком перших 10 років трудової діяльності (про що згадувалось вище), проходить у Тернопільському педагогічному університеті ім. В. Гнатюка. Тут, у рідному колективі, він пройшов науковий шлях від викладача до професора. У 1969–1973 рр. обирався заступником декана та деканом природничого факультету, був ініціатором створення Тернопільського відділу Географічного товариства УРСР (1972) [5] та географічного факультету (1990) [2]. У 1982 році його було обрано завідувачем кафедри географії, а після її розділення на дві окремі кафедри (фізичної й економічної та соціальної) – завідувачем кафедри фізичної географії. На цій посаді працював до червня 2008 р. [2, 3].

До заслуг ювіляра належить також створення ним геологічного музею (1991) [4], основою якого послужили зразки мінералів, гірських порід та скам'янілих решток органічного світу, зібраних Йосипом Михайловичем власноруч, а також зразків гірських порід і мінералів, переданих для музею його колегами геологами (А. Богущим, М. Павлуном, Ю. Ляховим, В. Харкевичем та ін.), які працювали в різних регіонах України та колишнього СРСР.

Професор Й. М. Свинка став легендою не лише географічного факультету, а й університету, стаж його педагогічної роботи – 60 років!

Й. М. Свинко одержимий дослідник, автор 463 наукових та науково-методичних праць, у тім числі десяти монографій (одноосібних та у співавторстві), двох посібників та двох підручників з грифом МОН України, підготовлених до друку у співавторстві з М. Я. Сивим. Зазначимо, що згадані підручники («Геологія з основами палеонтології» і «Геологія») вперше видані українською мовою і розраховані на студентів географічних та біологічних спеціальностей вищих навчальних закладів.

Й. М. Свинко має широкий спектр наукових уподобань і великий науковий доробок у багатьох напрямках географічної науки [1 – 3]:

1) геолого-геоморфологічні дослідження (понад 80 наукових статей, розділів до колективних монографій та тез доповідей):

- а) неотектоніка та її відображення в сучасному рельєфі Поділля;
- б) тектонічна тріщинуватість гірських порід та її вплив на рельєф;
- в) поверхневий карст та закономірності його поширення;
- г) травертини, їх генезис, закономірності поширення та використання;

2) охорона природи та раціональне використання природних ресурсів (понад 50 наукових статей, тез доповідей на наукових конференціях різних рангів). Цей напрямок охоплює широкий спектр питань, що стосуються як живої, так і неживої природи. За клопотанням Й. М. Свинка в Тернопільській області взято під охорону держави кілька десятків цінних у науковому та пізнавальному відношеннях геологічних та ботанічних об'єктів (місця знаходження кристалів піщанистого кальциту, викопної фауни і флори, стратотипів відкладів різного віку тощо). Він був одним із ініціаторів створення заповідника «Медобори», національного природного парку «Дністровський каньйон» та низки інших заповідних територій і об'єктів. За активну участь в охороні природи вченого нагороджено грамотами президії Українського товариства охорони природи, президій Тернопільської міської та обласної організацій Товариства, Державного Комі-

тету УРСР з охорони природи, нагрудним знаком «Відмінник охорони природи УРСР» (1982), Грамотою Президії Верховної Ради УРСР (1986);

3) інженерно-геологічні дослідження (матеріали викладені в одній колективній книзі та декількох статтях);

4) дослідження ґрунтів (14 наукових статей і тез доповідей). У більшості з публікацій висвітлено результати науково-дослідних робіт, які проводилися на кафедрі у 80-х роках минулого століття за господарними темами з участю кандидата сільськогосподарських наук, доцента Д. І. Ковалишин;

5) дослідження внеску західноукраїнських вчених-геологів і географів у вивчення рідного краю та загальний розвиток наук про Землю. Це ціла низка статей (близько 30) про українських вчених, яких колишня комуністична влада вважала «ворогами народу» і заборонила не тільки використовувати їхні праці, але й згадувати імена. До цієї серії, яку можна виокремити під загальною назвою «Забуті імена», увійшли наукові розвідки про визначного геолога, колишнього ректора і засновника геологічного музею Львівської політехніки Юліана Медвецького, природодослідників Івана Верхратського та Миколу Мельника, геолога, географа та археолога Юрія Полянського, географів Володимира Кубійовича та Івана Теслю, геолога і географа Івана Олексичина та інших, які уславили вітчизняну і світову науку. Крім цього, Йосипом Михайловичем опубліковано також низку статей-спогадів про своїх вчителів, викладачів Львівського державного університету ім. І. Франка, а саме: Л. І. Колтуна, Є. К. Лазаренка, Б. В. Мерліча, Л. М. Кудріна, В. О. Горєцького, К. І. Геренчука, П. М. Цися та ін. *«Вони, – як зазначив в одному зі своїх спогадів Й. М. Свинко, – відіграли велику роль у формуванні моїх професійних знань, моральних якостей та загального кругозору. Я пишаюсь тим, що був їх учнем».*

Перелік наукових уподобань Й. М. Свинка можна було б продовжити, втім й наведене достатньою мірою засвідчує надзвичайно багатогранний діапазон і різнобічність наукових зацікавлень

ювіляра.

Винятково плідними для вченого виявились останні п'ять років (2015–2019 рр.), упродовж яких ученим було опубліковано цілу низку наукових праць, зокрема, помітно виділяється глибоким аналітичним змістом ґрунтовна робота під назвою «Ямна: знищене село Перемишльського краю (природа, історія, спогади), де описано природу, історію села Ямна Долишна (від виникнення до повного його знищення), охарактеризовано звичаї, побут і традиції його мешканців. Особливо детально у книзі описано трагічній події депортації односельчан з рідного села, примусового переселення їх на територію УРСР у 1945–1946 роках та пережиті труднощі і поневіряння, що випали на їхню долю.

Упродовж останніх п'яти років Й. М. Свинком опубліковано також серію науково-популярних книг про геологію і геологічне минуле Тернопільської області («Цікава геологія Тернопілля», «Цікава палеонтологія Тернопілля», «Геологія міста Тернополя та його околиць: інженерно-геологічний та екологічний аспекти», «Геологія та рідкісні мінеральні утворення Тернопільської області», «Геологічна будова, палеогеографія та геологічні пам'ятки Тернопільської області»), до написання яких долучилися ми, його учні, зокрема: науковий співробітник університету Ватерлу (Канада) О. В. Волік, доцент кафедри географії та методики її навчання П. М. Дем'янчук, викладачі цієї ж кафедри С. В. Гулик і Б. Б. Гавришок, а також вчителька ЗОШ № 10 м. Тернополя Б. Б. Гдаль.

Упродовж своєї шестидесятилітньої науково-педагогічної діяльності Йосип Михайлович долучився до підготовки кількох тисяч фахівців-педагогів – учителів біології та географії. Автори цих рядків також належать до учнів, які в свій час штудіювали геологію й робили перші кроки в опануванні професії вчителя. З ретроспективи кількох десятиліть згадуються захоплення й інтерес, з якими ми сприймали кожен лекцію прочитану ним. Кожного з нас вражали глибина знань, ерудиція, блискучий дар переконан-

ня, велика життєва мудрість та вміння Йосипа Михайловича на яскравих прикладах і фактах доступно доносити ключові аспекти складної, але напрочуд цікавої дисципліни – геології. З його допомогою студенти заглиблювались у чарівний, загадковий світ цієї науки. Згодом, вже працюючи викладачами на кафедрі, очолюваної Йосипом Михайловичем, ми постійно ловили себе на думці, що й надалі продовжуємо вчитися у нього – досвідченого науковця, високопрофесійного викладача, знаного в наукових колах геолога, краєзнавця та ерудита. Передусім, намагалися перейняти досвід організації і проведення польових наукових досліджень, старалися навчитись критично аналізувати різні точки зору з тієї чи іншої проблематики, вести наукові дискусії тощо.

Щороку, в першу неділю квітня – в День геолога, незважаючи ні на які примхи погоди, ми завжди з Йосипом Михайловичем «відкривали» так званий геологічний сезон – відправлялись в ту чи іншу місцевість області, чи навіть за її межі, для проведення найрізноманітніших польових геолого-геоморфологічних спостережень, результати яких пізніше слугували основою для публікацій статей у фахових виданнях, або ж доповідались на наукових чи освітніх форумах різного рангу. У польових умовах ми зайвий раз переконувались в тому, що Йосип Михайлович не лише досвідчений польовик-геолог, а й людина, що наділена справді енциклопедичними знаннями, аналітичним мисленням, активним дослідницьким інтересом, вмінням бачити все те, що намагається приховати від нас Природа. Відмітимо й те, що ніколи не помічали його втоми, хоча під час польових спостережень ми «намотували доволі солідний кілометраж», – як любив казати Йосип Михайлович.

Широкі і глибокі професійні знання, всебічна ерудиція, високий інтелект та інші добрі якості посприяли тому, що Йосип Михайлович був і залишається одним з найпопулярніших і шанованих студентами професорів.

Одним з основних повчань для студентської молоді, яке Йосип

Михайлович невтомно, раз-по-раз, нагадував студентам, був вірш В. Масляка:

*«Учися дитино, бо вчитися треба,
Учися голубко, хай розум не спить,
Чого ти навчишся, вода не забере,
Не візьме розбійник, вогонь не спалить».*

Основним дороговказом для себе, яким він керувався упродовж усієї своєї трудової діяльності, був вислів Ф. Пікабло: *«Є лише один спосіб змусити людей йти за вами: рухатися вперед швидше, ніж вони»* [6].

За вагомий внесок у розбудову національної педагогічної освіти Й. М. Свинка було відзначено нагрудним знаком «Відмінник народної освіти УРСР» (1970) та нагороджено Грамотою Президії Верховної Ради УРСР (1986); у 2004 р. йому присвоєно вчене звання академіка Української екологічної академії наук, а в 2018 р. – дійсного члена Наукового товариства імені Шевченка, що є найвищим науковим званням у цій авторитетній світовій організації українських науковців.

Професор Й. М. Свинко – активний громадський діяч. Починаючи з 1994 р. до 2008 р., він працював головою Тернопільського обласного суспільно-культурного товариства «Надсяння», яке об'єднує українців примусово переселених (депортованих) зі своїх прадідівських земель, які після Другої світової війни відійшли до Польщі. У 2009 р. за особистий вагомий внесок у зміцнення міжетнічних відносин в Україні та за її межами, за активну участь у розбудові демократичного суспільства, за збереження звичаїв та традицій свого народу він був нагороджений

відзнакою Держкомнацміграції [2].

Йосип Михайлович не лише славетний учений-геолог, а й чудова, доброзичлива, напрочуд толерантна, цілеспрямована й винятково працелюбна людина. В народі кажуть, що у будь-якій людині можуть розквітнути сотні неочікуваних талантів і здібностей, якщо їй створити для цього умови та можливості. Такі умови створив у свій час Йосип Михайлович на кафедрі фізичної географії (зараз кафедра географії та методики її навчання), якій самовіддано служив і де сам сформувався як авторитетний учений-лідер, на якого рівнялися не лише співробітники кафедри та факультету, а й усього університету. Саме він зумів у свій час об'єднати навколо себе однодумців – спочатку для створення кафедри географії, згодом – географічного факультету. З квітня 2015 р. він на заслуженому відпочинку, однак продовжує підтримувати тісні наукові зв'язки з викладачами рідного університету та вченими інших вищих навчальних закладів України і зарубіжжя.

Сьогодні, у свої 85 років, професор Йосип Михайлович Свинко залишається прекрасним наставником для студентів та викладачів, прикладом відповідального ставлення до своїх обов'язків, діяльним у науковій і громадській роботі. Він є взірцем доброзичливого ставлення до людей, відповідальності, працелюбства; є Людиною з великої букви. Тож дай Боже, щоб таких Людей і Учителів в Україні було якомога більше, а Йосипу Михайловичу бажано міцного здоров'я та ще довгих літ плідного творчого життя на благо нашого багатостраждального народу.

Література:

1. Богуцький А., Томенюк О. Відомий природодослідник Поділля (до 80-ліття професора Йосипа Свинка) // Вісник Львівського університету. Серія Географічна. Львів, 2014. Вип. 47. С. 320–322.
2. Йосип Свинко: Бібліографічний покажчик / уклад.: С. В. Гулик, П. М. Дем'янчук; авт. передм.: М. О. Алексієвець, А. Б. Богуцький, Д. І. Ковалишин, Л. П. Царик; (2-ге вид., допов.). Тернопіль: Видав. центр ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. 90 с.
3. Ковалишин Д. Професор Йосип Свинко – вчений, педагог, громадський діяч: (з нагоди 75-річчя від дня народження) / Деонізія Ковалишин // Історія української географії: всеукраїнський науково-теоретичний часопис / редкол.: О. І. Шаблій, О. В. Заставецька, І. Л. Дітчук. Тернопіль: РВВ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. Вип. 20. С. 135–140.
4. Свинко Й., Дем'янчук П. Геологічний музей як осередок навчання та виховання студентської і учнівської молоді // 36. пр. Т. 8. Музеї Тернопільщини / Терноп. осередок НТШ. Тернопіль: ТЗОВ Терно-граф, 2013. С. 433–446.
5. Свинко Й., Дем'янчук П., Царик Л. З історії створення та розвитку Тернопільського відділу географічного товариства України // Вісник Тернопільського відділу Українського географічного товариства. Тернопіль,

2017. №1. Вип. 1. С.11-21.

6. Фундатор географічної науки на Тернопілі (до 85-ліття професора Йосипа Михайловича Свинка): : Біобібліографічний показчик / уклад. : О. Я. Кульчицька, П. М. Дем'янчук. Тернопіль: Осадца Ю.В., 2019. 132 с.

References:

1. Bohutskyi A., Tomeniuk O. Vidomyi pryrododoslidnyk Podillia (do 80-littia profesora Yosypa Svyntka) // Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia Heohrafichna. Lviv, 2014. Vyp. 47. S. 320–322.
2. Iosyp Svyntko: Bibliohrafichnyi pokazhchyk / uklad. : S. V. Hulyk, P. M. Demianchuk ; avt. peredm. : M. O. Aleksiiievets, A. B. Bohutskyi, D. I. Kovalyshyn, L. P. Tsaryk ; (2-he vyd., dopov.). Ternopil: Vydav. tsentr TNPU im. V. Hnatiuka, 2009. 90 s.
3. Kovalyshyn D. Profesor Yosyp Svyntko – vchenyi, pedahoh, hromadskyi diiach : (z nahody 75-richchia vid dnia narodzhennia) / Deoniziia Kovalyshyn // Istoriiia ukrainskoi heohrafii : vseukrainskyi naukovy-teoretychnyi chasopys / redkol.: O. I. Shablii, O. V. Zastavetska, I. L. Ditchuk. Ternopil : RVV TNPU im. V. Hnatiuka, 2009. Vyp. 20. S. 135–140.
4. Svyntko Y., Demianchuk P. Heolohichnyi muzei yak oseredok navchannia ta vykhovannia studentskoi i uchnivskoi molodi // Zb. pr. T. 8. Muzei Ternopilshchyny / Ternop. oseredok NTSh. Ternopil: TzOV Terno-hraf, 2013. S.433-446.
5. Svyntko Y., Demianchuk P., Tsaryk L. Z istorii stvorennia ta rozvytku Ternopilskoho viddilu heohrafichnoho tovarystva Ukrainy // Visnyk Ternopilskoho viddilu Ukrainskoho heohrafichnoho tovarystva. Ternopil, 2017. №1. Vyp. 1. S.11-21.
6. Fundator heohrafichnoi nauky na Ternopilli (do 85-littia profesora Yosypa Mykhailovycha Svyntka): : Biobibliohrafichnyi pokazhchyk / uklad. : O. Ya. Kulchyt'ska, P. M. Demianchuk. Ternopil: Osadtsa Yu.V., 2019. 132 s.

Аннотация:

Петро Дем'янчук. СЛОВО ОБ УЧИТЕЛЕ (К 85-ЛЕТИЮ ПРОФЕССОРА ИОСИФА МИХАЙЛОВИЧА СВИНКА)

В статье приведены краткие биографические данные о жизненном пути и о разносторонней научной, педагогической и общественной деятельности кандидата геолого-минералогических наук, профессора, академика Украинской экологической академии наук, почетного члена Украинского общества охраны природы, почетного члена Украинского географического общества, действительного члена Научного общества имени Т. Шевченко, ветерана труда Иосифа Михайловича Свинка.

Отмечены научные достижения профессора Иосифа Свинка - автора 463 научных и научно-методических работ, в том числе десяти монографий, двух пособий и двух учебников с грифом МОН Украины. Он стал легендой не только географического факультета, но и университета, стаж его педагогической работы – 60 лет!

Рассмотрен весомый вклад в развитие национального педагогического образования. И. Свинко был отмечен нагрудным знаком «Отличник народного образования УССР» (1970) и награжден Грамотой Президиума Верховного Совета УССР (1986); в 2004 г. ему присвоено ученое звание академика Украинской экологической академии наук, а в 2018 г. – действительного члена Научного общества имени Шевченко, что является самым высоким научным званием в этой авторитетной мировой организации украинских ученых.

Особое внимание уделено созданию им геологического музея (1991), основой которого послужили образцы минералов, горных пород и окаменелых остатков органического мира, собранных Иосифом Михайловичем собственноручно.

В статье отмечено также весомый личный вклад юбиляра в подготовку и воспитание студенческой молодежи и молодых ученых на протяжении своей шестидесятилетней научно-педагогической деятельности в университете.

Ключевые слова: Иосиф Свинко, преподаватель, профессор, ученый-геолог, педагог, естествоиспытатель, географический факультет, геологический музей.

Abstract:

Petro Demyanchuk. A WORD ABOUT THE TEACHER (TO THE 85TH ANNIVERSARY OF PROFESSOR YOSYP SVYNKO)

The article provides brief biographical information about the life of Yosyp Svyntko – professor, candidate of geological and mineralogical sciences, academician of the Ukrainian Ecological Academy of Sciences, honorary member of the Ukrainian Society for Environmental Protection, honorary member of the Ukrainian Geographical Society, full member of the Shevchenko Scientific Society. Also about versatile scientific work, pedagogical and social activity.

Professor Yosyp Svyntko is the author of 463 scientific and methodological works, including ten monographs and two manuals and two textbooks with the stamp of the Ministry of Education and Science of Ukraine. He became a legend not only of the Faculty of Geography, but also of the University, since his teaching experience is 60 years!

Yosyp Svynko has a wide range of scientific preferences and extensive scientific background in many areas of geographical science:

1) geological-geomorphological studies (more than 80 scientific articles, sections on collective monographs and abstracts):

- a) neotectonics and its reflection in the modern relief of Podillya;
- b) tectonic fracturing of rocks and their impact on the terrain;
- c) surface karst and patterns of its distribution;
- d) travertines, their genesis, patterns of distribution and use;

2) nature protection and rational use of natural resources (more than 50 scientific articles, abstracts of reports);

3) geological engineering studies (materials are presented in one collective book and several articles);

4) soil research (14 scientific articles and abstracts). Most of the publications show the results of research carried out at the department in the 1980s on economic topics with the participation of Candidate of Agricultural Sciences, Associate Professor Deonizia Kovalyshyn;

5) research of the contribution of Western Ukrainian geologists and geographers to the study of their native land and the general development of Earth sciences (about 30 scientific articles that can be combined under the general name «Forgotten Names», as well as articles-memoirs about their teachers, teachers of Ivan Franko National University of Lviv).

This is an incomplete list of the scientific preferences of Yosyp Svynko, however, just enough to testify to the extremely multifaceted range and diversity of the professor's scientific interests.

For his significant contribution to the development of the national pedagogical education, Yosyp Svynko was awarded with the badge «Excellence in People's Education of the USSR» (1970) and was awarded the Diploma of the Presidium of the Verkhovna Rada of the USSR (1986); in 2004 he was awarded the academic title of academician of the Ukrainian Ecological Academy of Sciences, and in 2018 – a member of the Shevchenko Scientific Society, which is the highest scientific title in this reputable world organization of Ukrainian scientists.

Yosyp Svynko is the founder of the Geological Museum (1991), which is based on samples of minerals, rocks and fossilized remains of the organic world, collected by him.

The article also noted a significant personal contribution to the training and education of student youth and young scientists during his sixty years of scientific and pedagogical activity at the university.

Keywords: Yosyp Svynko, teacher, professor, geologist, nature researcher, geographical faculty, geological museum.

Надійшла 27.10.2019р.

10-12 жовтня 2019 р. на базі Хмельницького національного університету проходила Міжнародна науково-практична конференція «**ПОДІЛЬСЬКІ ЧИТАННЯ: Екологія, охорона довкілля, збереження біотичного та ландшафтного різноманіття: наука, освіта, практика**»

Співорганізаторами конференції виступили: *Хмельницький національний університет, кафедра екології, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, КВНЗ Вінницька академія неперервної освіти, Національний лісотехнічний університет України, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Uniwersytet technologiczno-przyrodniczy w Bydgoszczy (Польща), Національний природний парк «Подільські Товтри», Всеукраїнська екологічна ліга, Західноукраїнське орнітологічне товариство, Подільське екологічне товариство, товариство Подільських природодослідників та природолюбів.*

На відкритті виставки фітокомпозицій «Щедра осінь Поділля», організованої кафедрою екології ХНУ на честь 57-річчя Хмельницького національного університету

З вітальними словами до учасників конференції звернулись керівники Хмельницького національного університету, управлінських природоохоронних департаментів області і міста Хмельницького, НПП «Подільські Товтри».

У роботі конференції взяли участь **делегатії науковців з:**

— Кам'янець-Подільського національного педагогічного університету імені Івана Огієнка, - Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, - Національного лісотехнічного університету України (м. Львів), - Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, - Вінницької академії неперервної освіти, - Національного університету біоресурсів і природокористування (м. Київ), - Національного університету «Києво-Могилянська академія», - Рівненського державного гуманітарного університету, - Гіпермаркету знань Edu Future 7W (м. Київ).

Під час пленарного засідання особливий інтерес в учасників конференції викликали ґрунтовні доповіді науковців:

Любомира Царика, д.геогр.н., професора із темою доповіді «Геоecологічні передумови розвитку екотуризму в Україні в контексті сталого природокористування»;

Миколи Матвєєва, к.б.н., доцента «Орнітофауна лісів високої природоохоронної цінності на території ДП «Ярмолинецьке лісове господарство»»;

Олександра Мудрака, д.б.н., професора «Шляхи збереження зубра (*Bison Bonasus*) на Поділлі: теорія і практика»;

Ігора Гудкова, д.б.н., професора «Зміни у складі біоценозів в зоні радіаційного впливу аварії на Чорнобильській АЕС»;

Василя Поповича, д.т.н., доцента «Екологічна та техногенна небезпека сміттєзвалищ Поділля»;

Віктора Карамушки, к.б.н., доцента «Інтегрування аспектів кліматичної безпеки у стратегічне планування розвитку об'єднаних територіальних громад».

Посадка пам'ятного дерева конференції

Спільне фото учасників конференції

Секційні засідання конференції працювали за такими напрямками:

1. Екологічна безпека на регіональному та глобальному рівнях у контексті сучасних викликів природного, техногенного, соціально-політичного і військового характеру.
2. Соціально-економічні проблеми сталого розвитку Поділля та України. Регіональна екологічна політика.
3. Моніторинг природних і антропогенних екосистем. Моделювання і прогнозування стану довкілля.
4. Технології захисту навколишнього середовища та інженерія довкілля. Інноваційні природоохоронні технології.
5. Сучасні ландшафтно-екологічні дослідження Поділля та суміжних територій.
6. Охорона та збереження біотичного і ландшафтного різноманіття.
7. Збереження фіторізноманіття в умовах *ex situ*.
8. Екологічна освіта і виховання: науково-методичний і прикладний аспекти.
9. Методика навчання природничих дисциплін у вищій і середній школі.

11 жовтня в рамках конференції учасники завітали на «Сонячну електростанцію ХНУ».

Після чого, здійснили **екскурсійний виїзд** до гідрологічного заказника загальнодержавного значення «Башта» та гідрологічного заказника місцевого значення «Бездоня», відвідали Державний історико-культурний заповідник «Межибіж».

На основі представлених наукових результатів робочою групою конференції підготовлено збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «ПОДІЛЬСЬКІ ЧИТАННЯ. Екологія, охорона довкілля, збереження біотичного та ландшафтного різноманіття: наука, освіта, практика». За результатами роботи прийнята **резолуція конференції**.

НЕСТОР УКРАЇНСЬКОЇ ГЕОГРАФІЧНОЇ НАУКИ

Павло Штойко. Григорій Величко 1863-1932. Життєво – бібліографічний нарис. Львів. НТШ, 2018. – 320 с.

Сучасний науково-дослідний географічний дискурс відзначається надзвичайним зацікавленням своїм корінням та витокami. Це виражається у глибинній інтерпретації й тлумачення праць минувшини, їх концепцій, основних напрямів дослідження. Нинішнє постіндустріальне (інформаційне) суспільство приставляє новий етап переосмислення широкої географічної спадщини, розгортаючи процес пізнання попередніх напрацювань науковцями, еволюції основних наукових парадигм формування географії.

Саме, в такому контексті є досить цікава монографія Павла Штойка про Григорія Величка, яка вийшла завдяки сприянню Наукового товариства ім. Шевченка. Сама ідея ґрунтовного дослідження діяльності вчених, які стояли при формуванні національної географічної науки не є новою. Окремо можна згадати цикл монографій присвячених українським вченим – постаті українського землезнання заснований професором Львівського національного університету ім. І. Франка Олегом Шаблієм, а також публікації про вчених минувшини вченими (Я. Кравчука, І. Ковальчука, М. Костриці, С. Кукурудзи, І. Ровенчака, Я. Олійника, С. Шевчука та ін.).

Завдяки зусиллям цих вчених можна стверджувати, що першим вченим (доктором філософії) українцем в галузі географії був Григорій Величко. Засновником української географії є академік С. Рудницький. Національна школа географії в Україні сформувалась як і інших країнах Європи у 70-80-х роках XIX ст.. Про Григорія Величка відомі також наукові праці проф. О. Шаблія та І. Ровенчака.

Поява нового наукового дискурсу Павла Штойка можна пояснити потребою творення науки майбутнього через входження в контекст її оновлення та збагачення спадщиною минулого, так теперішнього, а також продовження на основі напрацювань для сучасного українознавства (в тому числі географічного українознавства), яке останнім часом зазнає нехтуванням із сторони державних інституцій.

Саме досконале вивчення географічної спадщини українських вчених, після багатьох років ідеологічного тиску, дозволить по-новому осмислити перспективу поступу, що лежить крізь призму надбань минулого. Сучасна географічна парадигма розгортається в час скрупульозного перегляду і тотальної руйнації встановлених канонів стереотипів для витворення нової моделі погляду на світ і людину загалом.

Постать Г. Величка привертала і привертає увагу географів, істориків, економістів, аграрників, етнографів, соціологів, педагогів, адже він зробив неоціненний внесок в українське культурне національне відродження в її спрямуванні до державного самоствердження. Серед географів виділяється доробок Павла Штойка, автора ряду монографій та серії статей, присвячених історії української географії в контексті світового географічного процесу, у яких опираючись на нові постнекласичні (постінформаційні) рецептиви методологічної основи. Монографічне дослідження ” Григорій Величко 1863-1932. Життєписно-бібліографічний нарис ”, в якому не тільки в інформативно-хронікальному плані висвітлюється картина новітніх часів географічного процесу наприкінці XIX – початку XX ст., періоду, коли власне формувались національні географічні школи у Європі. Г. Величко – перший український доктор філософії в ділянці географії. Це дало можливість у подальшому С. Рудницькому назвати його ” Нестором української географічної науки як автор першої мапи України й першої географії України ”. Власне його заповзятлива праця змогла заповнити існуючу прогалину українознавства, а саме географії історикогеографічних земель.

У географічній рецепції П. Штойка творчу спадщину Г. Величка на підставі глибокого вивчення архівної спадщини та дослідницької літератури передумав життєвий шлях і наукові здобутки вченого. Науково-дослідницьку та суспільно-громадську діяльність Григорія Величка дослідник окреслив чотирма основними періодами. Таким чином, основними періодами є:

1. Початковий. Охоплює час навчання від шкільної освіти до його закінчення в стінах Львівського університету.

2. Формування його як педагога – гімназійного вчителя у містах Львів, Дрогобич, Перемишль, Станіслав, Тернопіль.

3. Усвідомлення, що головною формою зв'язку людини з природою є агрокультура, що поступом у сільському господарстві неможливий без освіченості хлібороба.

4. Завершальний період пов'язаний із його переїздом в советську Україну.

У книзі П. Штойка досліджується концептуальні питання зародження географічної освіти в

Галичині, з'ясовано передумови формування національної географії (і картографії) наприкінці XIX на початку XX ст. у контексті розвитку західноєвропейської географічної думки, що дало можливість з'ясувати інтертекстуальне поле географічної парадигми наукової діяльності Григорія Величка у площині тотожності й антитотожності, самобутнього наукового світу, простежити його засоби створення як світу так і наповнення національного специфікою. Особисто Величко контактував з європейськими вченими як М. Дюбуа (Париж), Е. Зюсс, А. Пенк (Відень), О. Воейков (Санкт - Перербург) та ін., що відобразилося на його науковому світогляді.

Наукова діяльність Г. Величко, на думку П. Штойка, засвідчує наполегливість пошуків у започаткуванні новітньої української географії й картографії. Він утверджував національні традиції, особливо це стосується інтенсивної організаційно-просвітницької праці у сільському господарстві.

Прикметно, що дослідник праць Г. Величка досить детально зупинився на найбільш продуктивному періоді діяльності вченого, а саме усвідомлення, поступу у сільському господарстві неможливе, без залучення молоді до фахового вишколу, щоб засвоїти і перенести у навчально-виховному процесі її організаційні здобутки. Величко досить чітко дійшов до розуміння, що земля як етнічна категорія має особливу енергетику, що зумовлює етнонаціональну ідентифікацію.

П. Штойко доводить, що діяльність Г. Величко на новій батьківщині - советська соціалістична дійсність, виявилась облудною і лицемірною у своїй сутності. Цікавою є спроба Г. Величка зайнятись біогеографічними питаннями, де він керував аналогічним відділенням в Українському науково-дослідницькому інституті географії та картографії.

У величезній науковій спадщині Г. Величка дослідник вперше виділив головні концепти життя і творчості вченого. До таких концептів слід відмітити: пізнавальне на його погляд, Величко, продовжив тяглу лінію розвитку української географії упродовж кінця XIX ст. і початку XX ст.; розкрив тематичне багатство географії. До таких здобутків слід віднести:

1. Морфологічне районування українських земель.
2. Створення " Народописної карти українсько-руського народу ".
3. Видавнича діяльність у " Сільському господарстві ".
4. Видавнича діяльність про географічні відомості в різномовних енциклопедичних виданнях.
5. Видання праці " Географія Галичини " та статей в Енциклопедичному словнику Ф. Брокгаузена та І. Єфрона.
6. Географічні гасла у Українській загальній енциклопедії та Енциклопедії українознавства.
7. Видання " Географії України-Русі ".

Дослідник підкреслює велике пізнавальне й просвітницьке значення життєвого і творчого шляху, а також основних наукових праць. Викликає значний інтерес розділ, присвячений бібліографії праць та епістолярна спадщина Григорія Величка у якому досить детально подано їх перелік.

Отже, запропонована праця Павла Штойка в новому світлі представляє наукову спадщину Григорія Величка. Вона представляє інтерес не тільки для географів, але й для географів, істориків, економістів, аграрників, етнографів, соціологів, педагогів, а також краєзнавців та туристів. Ця книга є важливим навчальним посібником для студентів, аспірантів, науковців.

Книга П. Штойка опубліковано завдяки сприянню Львівського наукового товариства ім. Шевченка. Всім їм, а передусім автору за це щира подяка від науковців (українознавців) України.

Ярослав Мариняк